

Revansch!

3/2011 • Årgång 31 • Utges av Riksförbundet för social och mental hälsa

GUSTAV FRIDOLIN
om varför han fortfarande
blir förbannad [4]

KONGRESSSPECIAL
med länken mellan
RUS och RSMH [14-21]

LEDAREN:
Stoppa nedmonteringen
av personligt ombud! [2]

Stoppa nedmonteringen av personligt ombud!

VERKSAMHET MED personligt ombud hotas av nedskärningar i flera av landets kommuner. Detta samtidigt som köerna aldrig varit så långa till personligt ombud.

I Stockholms kommun planeras till exempel en halvering av den befintliga verksamheten för personligt ombud utan att några konsekvensanalyser presenterats. Men även i andra kommuner minskas resurserna kraftigt.

Möjligheten till personligt ombud infördes genom 1995 års stora psykiatireform. Bakom initiativet stod den samlade erfarenheten hos brukare och anhöriga i Sverige, förmedlade genom RSMH och Schizofreniförbundet. Att ombuden har en fristående ställning från psykiatri och socialtjänst och endast arbetar på uppdrag av sin klient har varit viktiga principer för verksamheten.

Verksamheten har förstärkt brukarens ställning och inflytande över insatserna och förbättrat samordningen mellan vård- och servicegivare. Den har också inneburit en viktig avlastning för anhöriga som kunnat få vara just anhöriga, istället för att försöka fungera som lekman-

Jimmie Trevett är ny förbundsordförande i RSMH. Läs också intervjun med Jimmie Trevett på sidan 19.

nakurator och ombud för sina anhöriga med psykisk funktionsnedsättning.

Utvärderingar har visat att verksamheten – ur ett samhällsperspektiv – varit kostnadseffektiv. De som haft personliga ombud har till exempel behövt mindre sjukhusvård.

Patienter, brukare och anhöriga är överens om att inrättandet av personligt ombud varit den mest betydelsefulla åtgärden för att förbättra vården och stödet till personer med psykiska funktionsnedsättningar under de senaste 15 åren.

Att skära ner på verksamhet med personligt ombud är djupt olyckliga beslut

som innebär att man förkastar brukare och anhörigas kunskap om vad som hjälper personer med psykiska funktionsnedsättningar. Det mänskliga stöd som vi, inom RSMH, medverkat till att bygga upp monteras nu ner. Många människor med svåra psykiska funktionsnedsättningar kommer att känna sig övergivna av samhället.

Nedskärningen är ett sabotage mot de nationella ambitioner som finns. Ett sabotage mot att förbättra vård, stöd och rehabilitering för personer med psykisk ohälsa.

Ansvaret ligger hos de enskilda kommunerna. Låt inte dina kommunpolitiker komma undan! Ställ krav!

Jimmie Trevett

Förbundsordförande, RSMH

Psykiatriskt tvång i hemmet – Nej tack!

EN NY TYP AV TVÅNG i öppenvård infördes för tre år sedan. Patienter som varit tvångsomhändertagna ”erbjuds” att vistas hemma eller i annat boende om man tar sin medicin. Annars hämtas man tillbaka till den psykiatriska kliniken. Patienter som utsätts för detta öppenvårdstvång är – för det mesta – negativa till vårdformen och upplever den som en integritetskränkning som tränger ända in

Vill du arbeta med hundar, på golfbana eller i butik?

Frösunda erbjuder ett flertal arbetsinriktade verksamheter.

Oavsett. Målet är ett arbetsliv på dina villkor.

frosunda.se
Kontakta oss: 08-505 23 429

frösunda
ansvar för lagens trävård, oavsett.

misa

Vi ger dig det stöd Du behöver för att komma ut i arbetslivet.

www.misa.se 08-580 813 40

i det mest personliga och privata.

Idag höjs röster för att bygga ut öppenvårdstvänet. Man vill utöka tvångsarsenalen så att människor utan att behöva tas in på en vårdavdelning ska kunna tvingas till medicinering i hemmet. Ett tvång på distans som minskar behovet av dyra vårdplatser och innebär att utbildad personal inte offerar dyrbar tid på att lära känna och förstå den som vårdas. Ett utökat tvång i hemmet öppnar dörren för godtycklighet och att tvångsåtgärder och tvångsmedicinering används i ett förebyggande syfte. Detta strider mot grundläggande mänskliga rättigheter.

Patienter som utsätts för psykiatrisk tvång beskriver ofta tvångsbehandlingen som en svårare kränkning än att bli inlåst på en psykiatrisk vårdavdelning. Det senare är en fysisk kränkning medan tvångsinjektionen är en kränkning av både kropp och själ som tränger in under huden och dröjer kvar. En kränkning som påverkar din hjärna och dina sinnesfunktioner. En kränkning av dig som tänkande människa.

Jimmie Trevett

Nolltolerans – en självklarhet, eller?

FÖR EN TID SEDAN slog den före detta höjdhopparen Patrik Sjöbergs memoarbok *Det du inte såg* ned som en bomb över Sverige. I boken berättar Sjöberg om hur han under årtal utsattes för omfattande sexuella övergrepp av sin tränare och styvfar Viljo Nousiainen.

Efter det har allt flera fram trätt fram och berättat om sina upplevelser, hur de har blivit sexuellt utnyttjade av idrottsledare runt om i landet. Det har varit och är fortfarande allt för lätt för pedofilerna att närma sig barn och ungdomar på de flesta områden i samhället.

I skolan och barnomsorgen är det idag en självklarhet att man ska uppvisa ett utdrag ur belastningsregistret för att få en anställning. Det har minimerat möjligheterna för pedofiler att komma in i den världen. Det ska helt enkelt vara nolltolerans.

Riksidrottsförbundets ordförande Karin Mattsson Weijber vill också att idrottsrörelsen ska få tillgång till delar av belastningsregistret för att kunna stoppa pedofilerna från att vara ledare inom idrotten. Men då säger justitieminister Beatrice Ask nej.

Justitieministern motiverar detta med att alla sexförbrytare inte finns i belastningsregistret. Och det är klart att de inte gör det – det vet vi ju alla, så det är ingen nyhet. Men de som är dömda finns ju med i registret och dessa kan man då effektivt stoppa från att komma in på banan.

Det ska vara nolltolerans i trafiken, liksom mot mobbning, diskriminering, rasism – ja, på de allra flesta områden idag. Borde det då inte vara en självklarhet att det ska vara nolltolerans mot pedofiler där vuxna arbetar som ledare för barn och ungdomar?

Och borde det då inte vara en lika stor självklarhet att låta idrottsrörelsen få tillgång till belastningsregistret? Eller tänker justitieministern fortsätta säga nej?

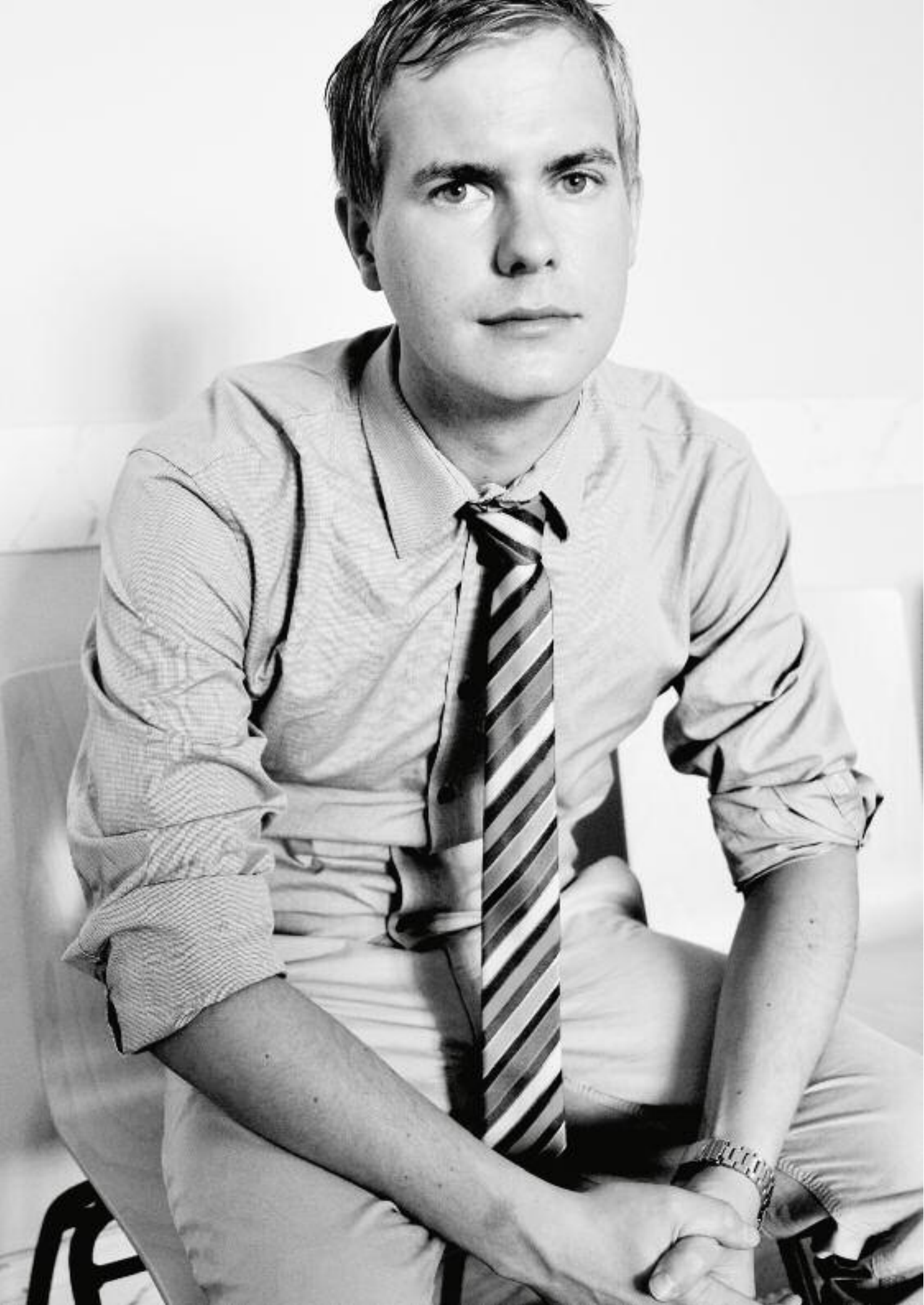
Östen Hannmyhr

I DET HÄR NUMRET möter du Gustav Fridolin som för en tid sedan blev ett av Miljöpartiets två nya språkrör. I en intervju berättar han om varför han fortfarande blir förbannad... Men också om sina tankar om attitydförändringar för personer med psykisk ohälsa.

Du kan också läsa om Solkraft i Skellefteå som nu blir film, om den stora gruppen unga som redan under gymnasiet hamnar i socialförsäkringssystemet och sedan får svårt att ta sig ut ur det, samt om Sveriges bortglömda nobelpristagare.

Både RSMH och ungdomsförbundet RUS har genomfört kongresser. RSMH i Nynäshamn och RUS med hjälp av ny teknik över internet. Du kan läsa mer om det i en kongresspecial över åtta sidor.

Som du säkert redan har lagt märke till är det två bilagor denna gång, dels om RSMH-projektet Öppna vägar till arbetsmarknaden, dels LIRA festivalbilaga som medföljer Revansch för tredje året i rad.

GUSTAV FRIDOLIN

»Hade jag varit femton år yngre så hade jag varit med i barnfattigdomsstatistiken.»

Text och foto: **Sofie Ekholm**

GUSTAV FRIDOLIN lättar på slipsknuten när han skyn-
dar sig in i Riksdagshusets foajé. Det är tjugo dagar
sedan han blev vald till Miljöpartiets nya språkrör till-
sammans med Åsa Romson. Men han känner sig fortfarande
ofta som en spoling från Skåne när han går in i Riksdagshusets
pampiga entré.

– Det finns något i väggarna här men jag försöker påminna
mig om att det här är hela svenska folkets hus, det här huset är
byggt med den tanken.

Han trodde inte att han skulle komma in i Riksdagen efter-
som han kandiderade i en valkrets i Skåne som inte haft något
mandat på 20 år.

– Där har politik blivit ett så tydligt problem. Politik är det
som lägger ner fritidsgården eller biblioteket. Människorna
känner inte själva att dom har med politiken att göra, mer än att
det ställer till det för dom.

Han har själv känt så. I början av 90-talet hemma i Vittsjö var
han förbannad på alla nedskärningar runt omkring honom. Men
efter att han och fyra klasskompisar fick straffuppgiften att titta
på en valdebatt på tv hittade de plötsligt ett sätt att kanalisera
sin ilska. De gick med i miljöpartiet.

– Dom lyssnade på oss. När vi berättade vad som hände på
vår skola, om nedskärningarna, så lyssnade dom och tog med
sig det vi sa. Det var en häftig känsla.

– Men jag fick straffuppgiften av en anledning, jag var busig
men det var inte bara det.

När Gustav var tio år fick hans mamma en stroke och var
mestadels på sjukhus.

– Hade jag varit femton år yngre så hade jag varit med i barn-
fattigdomsstatistiken för då hade hon blivit utförsäkrad. Jag
hade turen att vara född när jag är född och dom hade inte rivit
sönder systemet ännu så hon fick en förtidspension.

– Det är så uppenbart att systemet vi har nu har misslyckats,
regeringen borde själva se det men av prestigeskäl håller de fast

vid dom här utförsäkringarna. När det här landet gick från att
vara ett av världens fattigaste till ett av världens rikaste så var det
till stor del för att man slutade betrakta fattigdom som ett pro-
blem för dom fattiga och såg det som ett problem för alla.

– Det man gjorde var ett system där man lovade varandra att
även om man var mellan jobb eller blev sjuk så skulle man kunna
leva ett drägligt liv för att kunna komma vidare. Det löftet har
vi brutit nu.

MILJÖPARTIET HAR TIDIGARE drivit förslaget om
medborgarlön där grundtanken är att alla ska vara ga-
ranterade en viss inkomst, en miniminivå. Det har
funnits delade meningar kring medborgarlönen inom partiet
och förra mandatperioden gjordes ett rådslag som landade i det
nya systemet arbetslivstrygghet som bygger på lägre trösklar
och en gemensam myndighet för arbetslöshetsförsäkringen,
sjukförsäkringen och försörjningsstödet.

Hur arbetar ni med att få igenom det förslaget?

– Vi har en jätteduktig ledamot som heter Gunvor G Ericson
och som är sjuksköterska. Hon kämpar med att få med sig dom
andra. Sen jobbar vi här i riksdagen för att stoppa de värsta för-
ändringarna som skett på senare år.

Hur mycket handlar arbetet om att stoppa förslag ni inte vill ha?

– Alldeles för mycket. Jag tror att det rödgröna problemet var
att det hela tiden lät på oss som att det skull bli bra bara vi åter-
gick till hur det var förut. Men det fanns en anledning till att re-
geringen fick stöd för att genomföra det här systemet. Bland
annat så var det alldeles för dålig rehabilitering. Därför tror jag
vi måste jobba på att bygga upp nya system.

– Sen finns det ju dom som tycker att utförsäkringar är rätt.
Men om man tänker på vilka det faktiskt är som blir utförsäk-
rade, det skulle till exempel kunna vara min mamma, då blir folk
för det mesta alldeles konfunderade. Därför är det så viktigt att

INTERVJUN

vi vågar visa att det ser olika ut. Om man skambelägger arbetslöshet, fattigdom eller sjukdom så tar man också bort möjligheten att göra något åt det.

– När vi pratar om människor som är sjuka så tänker vi ofta på bräckligheten. Men alla människor bär ju också på en styrka och det är i bräckligheten vår styrka visas.

– Min mamma fick till exempel aldrig någon rehabilitering efter sin stroke men hon gav sig inte. Hon rehabiliterade sig själv och efter sju år började hon gå så smått. Det är en sådan styrka. Ibland kan jag bli provocerad av att folk inte ser det. När vi går på byn ser folk bara bräckliga mamma för dom minns hur hon var när hon arbetade.

Hur ska man åstadkomma attitydförändringar kring det?

– Jag tror att RSMH gör ett skitviktigt jobb, Radio Galen

som är en av dom verksamheter som jag sprungit på och ofta pratar om för att jag tycker att det är så häftigt hur människor som är utpekade som utsatta, trots sin utsatthet visar världen vilka dom är med stolthet.

– Det har gjort mycket mer för Sveriges acceptans av olikheter än vilket politiskt tal eller kvällstidningskampanj som helst. Den kraft som finns i att människor vågar visa olikhet är jättestor.

Du pratar mycket om framtidstro, vad är det för dig?

– För mig är det vetskapen att man faktiskt kan göra saker och ting bättre. När jag engagerade mig i politiken var det mycket för att jag kände mig så förbannad men när man gör någonting åt det och märker att det går att förändra kan ilskan förvandlas till framtidstro.

Allmänna arvsfonden stödjer RUS projekt Uppsökande verksamhet

Antologin **Ung & galen?** ges ut av Riksförbundet Ungdom för Social hälsa, RSMH:s ungdomsförbund. Vi är en religiöst och partipolitiskt helt neutral organisation som på föreningsdemokratisk grund organiserar unga med egna erfarenheter av social och psykisk ohälsa.

Beställ boken på
www.rsmh.se/bocker

KONTAKTA RUS

Riksförbundet Ungdom för Social hälsa

RUS Förbundskansli

Instrumentvägen 10, 2 tr, 126 53 Hägersten

Telefon: 08-12 00 80 40

E-post: kansli@rus-riks.se

Hemsida: www.rus-riks.se

UTANFÖRSKAPETS SKAPELSE

En stor grupp unga hamnar redan under gymnasiet i socialförsäkrings-systemet, och få lyckas ta sig ut. Det handlar om en grupp med psykiska diagnoser som inte längre passar in i vårt samhälle.

En politisk skandal, enligt socialförsäkringsminister Ulf Kristersson (m). Nästintill ett förakt mot elever med inlärningssvårigheter, enligt ordföranden för Lärarnas Riksförbund, Metta Fjelkner.

Under 90- talet ökade antalet elever med Aspergers syndrom som togs emot i skolorna från 4 till 115.

De omvälvande reformerna under 90-talet har skapat en ny grupp som faller utanför våra normer och in i socialförsäkringssystemet. Ett system som har reformerats 545 gånger mellan 1990 och 2010.

Året var 2003 och regeringen Göran Persson skulle få bukt med de ökande förtidspensioneringarna i riket. Sjukersättning för de över 30 år och aktivitetsersättning för de mellan 16 och 30 år kom att ersätta det tidigare systemet. I samband med detta skapades en grupp unga vars möjligheter att i dag komma ut på arbetsmarknaden är högst begränsad.

Sedan aktivitetsersättningen infördes har antalet nybeviljanden stigit kraftigt varje år och ersättningen för förlängd skolgång står för hela ökningen. År 2003 hade 5 474 personer aktivitetsersättning, två år senare hade siffran stigit till 16 275. I april i år var antalet uppe i 26 600 personer. Det är fler än alla invånare i Oskarshamns kommun, eller lika många

Metta Fjelkner, ordförande, Lärarnas Riksförbund. Foto: Ulla Lemberg

elever som går på Malmö Högskola.

En grupp unga som tidigare inte varit intressant för politiken har nu växt och uppmärksammas. Socialförsäkringsminister Ulf Kristersson (m) har satt in det tunga artilleriet och ska bekämpa den passivitet som många unga hamnat i.

– Vi ser problemet i vitögat. Låt oss lära av våra historiska misstag och framgångar, blicka framåt, vilka är vår tids framtidsutmaningar, frågade han under ett seminarium på Arbetsmarknadsdepar-

tementets högborg Centralposthuset i mars.

Och med tanke på att han samlat de tunga namnen för en diskussion på ett seminarium endast tillägnat aktivitetsersättningen, förstår man att detta är en av vår tids framtida utmaningar.

Så som Alliansens arbetslinje

förespråkar mäter Försäkringskassan personen mot hela arbetsmarknaden när de gör sin bedömning för aktivitetsersättning. Detta gäller dock inte dem som får ersättningen för förlängd skolgång. För dem fungerar ersättningen mer eller mindre som ett studiesöd. En ekonomisk ersättning under ett fjärde år i gymnasiet, men som inte kräver närvaro i skolan. Inom aktivitetsersättningen dominerar psykiska funktionsnedsättningar. Omkring 70 procent av ersättningen ges till personer som har diagnoser som Aspergers syndrom, ADHD och depression.

En av de inbjudna på Kristerssons seminarium var Försäkringskassans generaldirektör, tillika författare av betänkandet "Brist på brådska", som granskar aktivitetsersättningen.

– Ingen kunde förutse alla unga med diagnoser som skulle komma in i systemet, sa Adriana Lender.

När de kom in var systemet inte riggat för att ta emot dem. Det var bra tänkt men det fallerade. Detta har lett till en tidig särbehandling, ett långvarigt och livslångt utanförskap.

Aktivitetsersättningen har kritiserats för att, stick i stäv med syftet, leda till passivisering och att ha en inlåsnings effekt. Över hälften av de unga som får den för ett fjärde gymnasieår stannar därefter i ersättningen. Av de 46 procent som tar sig ut går färre än hälften till arbete. Men

även om aktivitetsersättningen i sig lätt leder till passivisering och utanförskap, så finns det bakomliggande orsaker till att denna grupp överhuvudtaget hamnat där de hamnat. Och bara för att man finns som en siffra i systemet betyder inte det att man är en del av samhället.

Nittioalet var ett förändringens decennium. Den ekonomiska krisen drabbade de allra flesta. Styrräntan steg under en kort period till 500 procent, statens ekonomi var nära att fallera, arbetslösheten var den högsta sedan 1930-talet. Den tidigare trygga socialförsäkringen, uppbyggd från grunden redan under 1910-talet med socialdemokraternas Hjalmar Branting och högerens Arvid Lindman i spetsen, reformerades.

Den svenska modellen hotades under nittioalets krisår och ersättningsnivåerna inom socialförsäkringen sjönk. Vi kunde inte längre lita på statens skyddsnät på samma sätt som tidigare. Välfärds-samhället nedmonterades.

Under nittioalet hände det även mycket inom det svenska skolväsendet. 1991 kommunaliserades den svenska skolan. Tre år senare, under regeringen Carl Bildt, skapades nya läroplaner och ett nytt betygssystem som fokuserade på mål och kunskap: den nya skolan. Skolan kom att handla om eget ansvar redan i tidig ålder.

Som professor Rolf Helldin kommer att berätta har dagens skola att göra med en individualiseringstrend som går i linje med ideologin om marknaden. Ett effektivare samhälle, en effektivare skola.

Det nya individualistiska skolsystemet har blottlagt en ny grupp som har särskilda behov, en grupp som inte passar in i dagens skola. Problemet är bara att det saknas kompetens att ta hand om dem. En anledning kan spåras till 90-talets början, då specialläroutbildningen lades

ner. Barn i behov av särskilt stöd blev stigmatiserade, sades det. I stället för specialläraren skulle specialpedagogen vägleda de lärare som hade problem att hantera det ökande antalet ”svåra” elever.

Birgitta Flodin är speciallärare på Thorildsplans gymnasium i Stockholm.

– Det blev absurt. Jag minns det som att det var kommunerna som anställde specialpedagogerna, så när skolorna hade problem ringde de dem. Då kom pedagogerna och satt med under en dag eller så, sen skrev de ett papper på vad man skulle göra, säger hon.

I samband med detta började man diagnostisera neuropsykiatriska sjukdomar som Aspergers syndrom och ADHD. Enligt Socialstyrelsens statistik har antalet personer som får diagnosen Asperger ökat med ungefär 20 procent varje år sedan 1997. Försäkringskassans utredning om aktivitetsersättningen, ”Brist på brådska”, fastställer att en ”ökad och förändrad diagnostisering av syndrom och sjukdomar liksom tillkomsten av nya diagnoser har skapat legitimitet för och har banat väg för rätt till ersättning”.

Ökningen av gruppen med psykisk diagnos inom aktivitetsersättningen tyder på att något större har hänt i vårt samhälle. De som passade in i vårt tidigare industrisamhälle passar inte lika bra in i dagens informationssamhälle. Då hamnade man utanför om man inte kunde sköta en maskin på fabriken, i dag hamnar man utanför om man inte kan sortera den information man får när man googlar ”Colombia”.

Diagnosen i sig gör egentligen ingen skillnad för rätten till stöd i skolan. Enligt skollagen har alla elever rätt att få hjälp att uppnå sin fulla potential. Däremot kan lärarna beakta diagnosen vid betygssättning och eleverna kan gå till läraren om det är vissa moment de inte klarar av, och då få andra uppgifter. Men,

som en projektledare sa: ”Nu har vi satt en etikett på dem, då får vi hjälpa dem”.

Det blir ett problem om kompetensen inte finns, eller om den brister. Enligt en studie som Skolverket genomförde 2001 visade det sig att knappt hälften av eleverna med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i Stockholms kommun nådde målen i grundämnena i årskurs nio. Antalet elever med Aspergers syndrom som tagits emot i skolorna har ökat från 4 till 115 de senaste tio åren. En uppföljande studie under 2009 visade att bristande kompetens såväl som personalresurser var stora problem i skolorna.

I gamla Lärarhögskolans lokaler i Fredhäll i Stockholm sitter Rolf Helldin, professor vid Specialpedagogiska institutionen på Stockholms universitet. Han tecknar konturerna av ett Sverige under 70- och 80-talen där fler och fler elever togs omhand av speciallärare. Samtidigt saknade många av dessa lärare utbildning och kritiken mot specialpedagogiken växte. I den rådande integrationsideologins tecken blev utbildningen av specialpedagoger en lösning. Deras främsta uppgift var att vara rådgivare för de lärare som saknade specialpedagogiska kunskaper.

– Specialpedagogiken gjorde en hel del gott i skolan under 1990- och 2000-talet. De vanliga lärarna fick råd och stöd från specialpedagogerna så att de skulle bli bättre på att ta hand om dessa elever. Specialpedagogernas främsta mål skulle vara att skapa en så inkluderande skola som möjligt. Att ändra pedagogiken och skapa en inkluderande skola var nödvändigt för att förändra slentrianmässig behandling av eleverna, exempelvis i form av segregerade grupper. Det byggde då på en idé om en skola för alla, att vi i förlängningen skulle inrätta ett samhälle som var öppet på lika villkor för alla, säger han.

Den svenska skolan påverkas givetvis

Rolf Helldin, professor vid Specialpedagogiska institutionen på Stockholms universitet. Foto: Johanna Senneby

av de rådande samhällstrenderna. Rolf Helldin menar att den individualistiska syn som råder idag inte gynnar svaga. De riskerar att slås ut. Idag finns det en underton där man accepterar en segregerad skola där elever delas upp efter sin begåvning. Den typ av skola som man historiskt sett haft från och till under hela 1900-talet.

– Man kastar ut ett stort nät och alldeles för många fastnar troligtvis idag i skolans kontrollapparater. Det avskilda stödet för de exkluderade grupperna har ökat, säger han.

Lärarnas Riksförbund kritiserade starkt beslutet att lägga ner speciallärarutbildningen.

– Applicera detta på läkarutbildningen, där ska man ha djup kunskap om det man ska göra. Jag tycker det är nästintill ett förakt mot de elever som har inlärnings-svårigheter att man inte har en utbildning

som går på djupet för att komma tillrätta med elever som har inlärningsproblem, säger Lärarnas Riksförbunds ordförande Metta Fjelkner.

Hon beskriver ett scenario där politiken såg funktionsnedsatta barns behov av särskilt stöd som stigmatiserande.

– Det ansågs vara synd om dessa elever, men det var det ju inte. Det är en ideologisk fråga. Det var fel att ta bort speciallärarutbildningen och se på elever med svårigheter som utpekade. De har rätt att uppnå sin fulla potential, det är statens plikt.

För tre år sedan återupprättades speciallärarutbildningen inom matematik och svenska. Från 2012 kommer det att finnas inriktningar på bland annat funktionsnedsättningar.

Rolf Helldin menar att skolan förändras beroende på vilken politik som styr. Det finns dock en gemensam nämnare:

att man ser eleverna som problemet, inte skolan och dess organisation.

– Resurserna har med det hela att göra, men det är också ideologiskt betingat och handlar om attityder. Eleven blir utsatt om det huvudsakligen ses som elevens problem. Vi måste komma ifrån detta synsätt och börja en väg mot en rättvisare skola. Men det är en lång väg att gå som man måste satsa resurser på för att på sikt få ett förändrat samhälle.

Inte heller enligt Metta Fjelkner handlar det enbart om avsaknaden av kompetens och resurser, utan även om en ovilja att anställa.

– Politiken inriktas på att göra grupperna större, medan all forskning – du kan ringa vilken forskare som helst, nationell och internationell – visar att den enskilt viktigaste faktorn är lärarna: deras kompetens och förmåga. Ändå håller man ner antalet.

Johanna Senneby

Teamet som gör TV-dokumentär om Solkraft i Skellefteå – Håkan Pieniowski och Leif Stenberg.

Solkraft blir film: ”Jag tror ingen fattar hur många miljoner man sparar in åt samhället.”

DET ÄR EN VANLIG DAG på plåsteravdelningen på Mullberget, en av Solkrafts verksamheter i Skellefteå.

Fast inte riktigt vanlig. Medan det snackas mellan medarbetarna följer en kamera allt som görs och över alla kring bordet hänger en mikrofon.

Det handlar om inspelning. Resultatet kommer att visas som en dokumentär i

Sveriges Television någon gång nästa år.

– Ja, den här dokumentären har jag känt för under flera år, säger Leif Stenberg som står för både manus och ljudet tillsammans med fotografen Håkan Pieniowski.

Det är faktiskt första gången de två jobbar ihop, Leif och Håkan. Men båda har på var sitt håll gjort tevedokumentä-

rer som blivit väldigt uppmärksammade och fått bra kritik.

Det var Leif som tog kontakt med Håkan.

– Ja, man får väl säga att det egentligen var dukat och klart när Håkan kom med, ler Leif.

Då hade Leif gjort en hel del research på Solkraft i Skellefteå, där han tidigare gjort en radiodokumentär om verksamheten.

– Jag blir lika glad varje gång jag kommer till Solkraft och träffar medarbetarna. Det är en sådan hjärtlig gemenskap, säger han.

Solkraft har i dag en verksamhet som

är smått imponerande. Och antalet medarbetare är i dag omkring 450!

– Det är faktiskt svårt att greppa att det handlar om så många, menar Leif.

Inom Solkraft arbetar man med mattransporter, Hälsans trädgård, man har hunddagis och sågverk, tryckeri och så driver man en second handbutik och även en affär där större delen av de ljus som säljs i olika färger och former tillverkas av Solkrafts medarbetare.

NÄR VI TRÄFFAR Leif och Håkan är de mitt uppe i två hektiska veckor i Skellefteå.

– Ja, verkligen. Men nu börjar vi också se konturerna av dokumentären och jag tror att vi är ganska nöjda med vad vi hittills fått filmat, säger Leif.

Några personer i dokumentären kan sägas vara huvudpersoner. Och vissa av de medverkande har Leif och Håkan även filmat i deras hemmiljö.

– Det visar ju också att vi har ett förtrouende och att medarbetarna inser hur seriösa vi är med den här dokumentären, menar Leif.

Leif Stenberg är journalisten som man egentligen skulle kunna likna vid Cervantes riddare Don Quijote. Oförtrutet kämpar han vidare för de utsatta i samhället, ”folk på månens baksida” som han brukar uttrycka det.

– När det gäller Solkrafts verksamhet borde den finnas på massor av platser i landet. Men i andra kommuner som startar något liknande så läggs det i stället ned, det har bland annat inträffat utanför Göteborg. Hit skulle verkligen annat kommunfolk komma och inse vilken verksamhet man bedriver. Och vad den betyder för människor som får en chans till arbete och gemenskap med andra i stället för att sitta ensamma och isolerade.

– Man kan plocka ut fem personer från Solkraft. Jag tror ingen egentligen fattar

hur många miljoner man sparar in åt samhället genom att ta sig an dessa fem som annars skulle behöva vård och åtgärder.

Och flera av dem som får en chans inom Solkraft tar sig sedan vidare till arbeten inom andra företag.

LEIF OCH HÅKAN dyker så upp på Solkrafts tryckeri, snart är det dags för tagning och kameran går. Elin Johansson som är en av dem som tillverkar ljus ser rätt lugn ut trots uppmärksamheten.

– Det känns rätt okej, efter ett tag tänker man inte på kameran, säger hon.

Och med den professionella erfarenhet som både Leif och Håkan besitter skapar man ganska snabbt ett bra förhållande till de personer som figurerar i filmen.

I januari nästa år ska dokumentären vara klar att lämnas över till Sveriges Television.

– Ja, då har vi gjort vårt jobb, säger

Leif. Sedan är det ju upp till SVT när dokumentären ska visas. Men jag tror inte att lagret med dokumentärer är särskilt stort. Kanske sänds den under nästa vår.

Fast innan dokumentären sänds i teve ska Solkrafts medarbetare få se filmen vid en speciell visning i Skellefteå.

– Ja, så gjorde jag även med den radiodokumentär som gjordes, säger Leif.

Radiodokumentären mottogs då med applåder från Solkrafts medarbetare.

Det lär knappast bli något annat mottagande när resultatet av Leifs och Håkans arbete visas.

Filmandet på Solkrafts tryckeri är över.

– Så är det dags åka till Rosengård, säger Leif och studerar kalendern.

Rosengård är en annan enhet inom Solkraft. Och där finns andra intressanta människor att filma.

Text och foto: **Henry Wikström**

I KORTHET

Bättre på hygien

Under våren har Sveriges Kommuner och landsting, SKL, granskat hur väl nästan 25 000 anställda i landsting och regioner följer gällande hygienrutiner. Det handlar bland annat om sprita händerna, använda plasthandskar, bära kortärmad arbetsdräkt samt ha håret kortklippt eller uppsatt.

Jämfört med förra årets mätning märks en uppryckning på nästan alla områden. 64 procent av dem som granskades i år följde alla rutiner och regler, jämfört med 56 procent förra året.

Mätningen visar också att det finns stora skillnader mellan landstingen och regionerna. Bäst bland dem som granskades var i Landstinget i Östergötland. Där klarade mer än 90 procent samtliga krav. Motsvarande andel i Landstinget Sörmland, som var sämst, var lägre än 40 procent.

Ny region utreds

Politikerna i Skåne är positiva till att bilda en ny region med södra Småland. Förfrågan om att bilda en gemensam region kommer från Landstinget Kronoberg och Regionförbundet Södra Småland, där de åtta kommunerna i Kronobergs län ingår.

Regionstyrelsen i Skåne gillar tanken och har beslutat att utreda förutsättningarna närmare. Målsättningen är att en eventuell ny region ska bildas senast 2019.

Sjukförsäkringssystemet i gungning – igen...

Åke Nilsson efterlyser sjukdomsinsikt hos systemansvariga

Sveriges sjukförsäkringssystem är under omstöpning. Ett grundproblem i det halvfärdiga verk som nu är sjösatt är inte minst fördelningen av morötter och piskor. Det är idag alltid den sjukskrivne individen som får betala för samtliga brister i sjukskrivningsprocessen.

Även om ”öronmärkta medel” tillförs utförare så stimulerar de sjösatta reglerna i alldeles för liten utsträckning förändrade beteenden hos berörda myndigheter och landsting. Det blir inga tydliga konsekvenser för dem när det brister i

deras organisation.

Lägger man därtill de snäva tidsgränserna för utförsäkring av den enskilde blir bilden än mörkare. Tidsgränserna i rehabiliteringskedjan är rent krasst för snävt satta med hänsyn till att det existerar så pass många sjukdomstillstånd och funktionsnedsättningar – inte minst inom psykiatri – som kräver både mer omfattande och längre rehabiliteringsinsatser. Det finns dessutom sjukdomstillstånd där de för snäva tidsgränserna i sig är en direkt negativ stressfaktor och i sig försäm-

rar den enskildes möjlighet att komma i arbete.

För att dagens korta tidsgränser ska fungera i praktiken krävs aktiva och snabba insatser av både den sjukskrivne likväl som av arbetsgivaren och hälso- och sjukvården med understöd av försäkringskassa och arbetsförmedling. Om arbetsgivaren, myndigheter eller hälso- och sjukvården inte tar sitt ansvar inträder dock inga särskilda sanktioner. Den enskilde individen däremot riskerar att gå miste om både sin ersättning och sin anställning, trots att han eller hon inte själv kan påverka hur andra aktörer tar sitt ansvar.

Efter valet 2010 trädde dock Ulf Kristersson till som ny socialförsäkringsminister med ett vackert och ödmjukt löfte om att se över avigsidorna av den reform

Revansch
i brevlådan för bara 150 kronor per år?
Ja, det är sant!

Ring 08-12 00 80 40 eller skriv till
RSMH, Instrumentvägen 10, 126 53 Hägersten
eller mejla revansch@rsmh.se

av sjukförsäkringssystemet han dock själv gentilt beskriver som "... både riktig och nödvändig och i huvudsak framgångsrik".

Så kom då regeringens förslag till förbättringar för de som kommit i kläm i den "framgångsrika" reformens kölvatten till slut i april 2011. De hopradsade 211 sidorna gav dock ingen större indikation på sjukdomsinsikt från de systemansvariga. Kritiken mot förslaget blev hård och även de partipolitiskt obundna Handikappförbunden med flera dömde, likt RSMH självt, ut det som klart otillräckligt.

Oppositionen följer raskt upp med krav på att personer som har eller har haft tidsbegränsad sjukersättning, och som saknar sjukpenninggrundande inkomst, ska återförsäkras så att man får en ersättning som ligger i nivå med den man tidigare hade. Därtill kräver man en rätt för sjukskrivna att få tillgång till arbetslivsintrouktion hos arbetsförmedlingen och samtidigt behålla sin sjukpenning så länge man inte har någon arbetsförmåga. Det tredje interimskrav man för fram är att den prövning av arbetsförmågan som görs efter 180 dagars sjukskrivning av rättssäkerhetsskäl och i avvaktan på en långsiktig lösning måste återgå till hur det var tidigare. Den prövning som görs i dag, menar man, görs mot en i det närmaste fiktiv arbetsmarknad vilket får stora konsekvenser bland annat för människor som klarar ett arbete på deltid.

I socialförsäkringsutskottet gör plötsligt den nionde juni sverigedemokraterna gemensam sak med oppositionen och stödjer delar av kraven ovan. Bollen är i rullning, men knappast under kontroll. Visionen om att kunna finna politisk enighet för ett förutsägbart och stabilt sjukförsäkringssystem som också fungerar på ett humant sätt för alla känns allt mer avlägsen.

Åke Nilsson

Intressepolitiska Sekretariatet

I KORTHET

Brister i missbruksvård

Mellan 2008 och 2010 har Socialstyrelsen gjort en översyn av missbruks- och beroendevården. Slutrapporten visar att det finns omfattande brister, både inom hälso- och sjukvården och inom kommunernas socialtjänst.

Av de granskade verksamheterna inom hälso- och sjukvården saknade nästan två tredjedelar tydliga uppdrag från landstingen. Dessutom var landstingen ointresserade av att följa upp resultaten. Socialstyrelsen kritiserar även frånvaron av strukturerat kvalitetsarbete inom missbruksvården.

Patrull ska hindra självmord

I juni startade ett projekt där Stockholms läns landsting och polisen bildar en gemensam självmordspatrull. Patrullen med två poliser och en akutsjuksköterska ska rycka ut i en civil polisbil efter akuta larm om självmord.

Under ett genomsnittligt dygn tar Stockholmspolisen emot åtta larm om självmord. Patrullen ska främst rycka ut efter samtal som är svårbedömda.

Försöket med den unika patrullen ska pågå under sommaren, men kan förlängas om projektet blir lyckat.

Portal för psykiatrer

I juni öppnade den nya portalen Requa där tio kvalitetsregister inom psykiatri samlas. Portalen ska göra det enklare för landets psykiatrer att rapportera in till kvalitetsregistren.

Arbetet med den nya portalen har haft en budget på drygt 36 miljoner kronor och är resultatet av en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges kommuner och landsting, SKL, från 2008.

Fråga kvinnor om våld

Anställda inom vården bör fråga alla kvinnor som söker vård om de utsatts för våld. Förslaget presenteras i en ny rapport från Nationellt centrum för kvinnofrid, NKC: "Att fråga om våldutsatthet som en del av anamnesen."

Rapporten är ett resultat av regeringens uppdrag till NKC att granska hur vården i ett tidigt stadium ska kunna hitta kvinnor som utsätts för våld inom nära relationer, ge dem rätt vård och hjälp att förändra sin situation.

Mest lästa frågan

Hur vet jag om en psykolog eller psykiatriker är bra? Det är den mest lästa frågan på Psykologiguiden just nu.

Psykologiguiden är en kvalitetssäkrad webbplats om psykologi och psykisk hälsa. Hittills i år har 165 000 personer besökt Psykologiguiden.

Kritiseras för straff

Flera patienter har anmält rättspsykiatri i Falköping till justitieombudsmannen, JO. Orsaken är att patienter som inte har lyckats lämna urinprov inför vårdare har förbjudits att vistas utomhus. JO anser att patienterna har bestraffats på ett otillåtet sätt och riktar kritik mot rättspsykiatri.

Flest läkarbesök i Stockholm

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har sammanställt uppgifter om läkarbesök under förra året. Jämfört med 2009 ökade antalet. Invånarna i Stockholms läns landsting gjorde flest läkarbesök, i snitt 3,7 per invånare. Motsvarande siffra – den lägsta i landet – i Landstinget Västernorrland var 2,3.

RUS-kongress med ny teknik

RUS, RSMH:S UNGDOMSFÖRBUND, fick den sista januari avslag på sin ansökan om stöd till ordinarie verksamhet för år 2011. Anledningen var att man inte uppfyllde Ungdomsstyrelsens regelverk för stöd till folkrörelseorganisationerna – läs mer i Rus Tycker, Revansch nr 2 2011.

Beskedet innebar bland annat att RUS skulle få svårt att genomföra förbundets planerade kongress. Då valde man emellertid en ny väg att gå – som innebar att kongressförhandlingarna också kunde genomföras till en betydligt lägre kostnad.

Lördagen den 28 maj skrev RUS historia då man genomförde sin kongress över internet med hjälp av kommunikationsprogrammet Skype.

Christer Jerström, föreningskonsulent för RSMH i Stockholms län, hade anlåtats för att bistå med sin kunskap så att man skulle klara av de tekniska utmaningarna. Klockan 09.30 starta-

de han upp datorn och började etablera kontakt med de kongressdeltagare som satt ute i landet och skulle medverka över nätet. Ett antal nervösa personer samlades runt honom när han frågade:

– Är du med Fransisco?

Fransisco Ferris i Varberg var mycket riktigt på plats och den första som kunde ansluta sig till den upprättade nätverkskommunikationen. Därefter rullade det bara på och strax efter klockan 10.00 kunde Jonas Andersson, RSMH:s organisationssekreterare, väljas till mötesordförande och förhandlingarna kunde ta sin början.

RUS-KONGRESSEN KLARADES AV på cirka tre timmar, exklusive raster. Ett fåtal tekniska problem påverkade inte nämnvärt. Dessa hanterade Christer Jerström lugnt och smidigt.

RUS skrev historia när kongressen 2011 genomfördes över internet. I datorn: Fransisco Ferris. Runt bordet, från vänster: Jimmie Trevett, Pauline Östner (skymd), Karl-Peter Johansson, Kevin Kodus Alazar, David Andersson (skymd) och Anna Meyerhöffer.

En lättad Jonas Andersson kunde så småningom tacka alla med orden:

– Nu har jag fått vara med och skriva historia. Det känns oerhört bra.

Alla som fanns på plats i RSMH:s och RUS förbundskansli i Örnsberg i Stockholm och via Skype ute i landet kunde bara instämma, nöjda och glada.

VALDA FUNKTIONÄRER I RUS 2011–2013

Förbundsordförande: Pauline Östner, Lund. **Vice förbundsordförande:** Gustav Andersson, Jönköping. **Ledamöter:** Fransisco Ferris, Varberg, Lili Ysberg, Karlskrona, Isabelle Forselius, Stockholm. **Ersättare:** Kevin Kodus Alazar, Göteborg, Olof Källén, Lund, Paulina Tarabczynska, Habo, Olof Thalberg, Lund.

Revisorer: Kenneth Norberg, Söråker, BDO Feinstein Stockholm, auktoriserad revisor. **Revisorsersättare:** Conny Ström, Jönköping.

Valberedning: Karl-Peter Johansson, Karlstad, Sari Koponen, Luleå, David Andersson, Jönköping.

Christer Jerström var den som ansvarade för att tekniken fungerade denna dag.

ARKIVBILD

Tio år för RUS

DET VAR MENINGEN att Jonas Andersson, Kävlinge, som under flera år varit verksam inom RUS skulle avtäckas för sitt arbete i samband med RUS-kongressen. Men han kunde tyvärr inte vara på plats.

Sammanlagt har Jonas Andersson arbetat för RUS i tio år.

– Jag var vice förbundsordförande 2001–02 och åren 2002–07 förbundets ordförande. Efter det har jag varit verksamhetssamordnare och ansvarig för arbetet på RUS förbundskansli fram till maj i år.

– Egentligen är det ytterligare några år, eftersom jag var verksam på lokal nivå också före det. 1998 var jag med och startade RUS Kristianstad.

Vad händer nu?

– Jag kommer att jobba med psykiatrifrågor för region Skåne och förhoppningsvis också som brukarinflytandesamordnare här i Kävlinge, där jag bor. Kommunen har inte bestämt än om de ska satsa på det men jag hoppas så klart att det blir så. Det är ju de frågorna jag kan.

I ett längre perspektiv tänker Jonas Andersson också ägna sig åt politik.

– Jag är medlem i Socialdemokraterna och tänker satsa på att bli invald i kommunpolitiken i nästa val och då jobba med sociala frågor. Jag vill vara med och förändra samhället till det bättre.

Som ledamot i både RUS och RSMH:s styrelse är Pauline Östner jagad av flera än tidigare, det är många som ringer.

PAULINE

– länken mellan RUS och RSMH

DET ÄR EN ÄKTA lundensare som nu tar över ledarskapet för RUS.

– Min mamma brukar säga att jag kan kalla mig fjärde generationens lundabo, säger Pauline Östner, inte utan en viss stolthet i rösten.

Pauline har varit vice ordförande i RUS sedan kongressen 2009 så hon är rätt väl medveten om vilket uppdrag hon tagit på sig. Men hon gör det i en turbulent tid för RUS, som blev utan ekonomiskt stöd från Ungdomsstyrelsen för 2011.

– Vi får hålla igen ekonomiskt under det här året men vi har fått pengar till ett sommarläger i år och sedan söker vi medel till olika projekt.

– Verksamhet kommer det ändå att bli under året och sedan tror vi ju att det blir stöd från Ungdomsstyrelsen för 2012.

PAULINE KOM MED i RUS Lund, vars ordförande hon också har varit, för fyra år sedan. Det var slutet på tio jobbiga år.

– Jag hade en turbulent tonårstid, hade ett behov att synas och höras och hamnade snett i tillvaron. Men vuxenvärlden upptäckte inte mina problem eftersom jag klarade av skolan rätt bra.

Så småningom blev ändå Paulines problem för stora.

– Jag blev inlagd för psykiatrisk vård första gången när jag var 16 år och har varit det många gånger. Der fanns inget alternativ då och visst har jag blivit hjälpt av det men jag har också blivit kränkt i vården, blev inte lyssnad på och det saknades kompetens på många sätt, medmänsklighet och förståelse för mig som person.

Vid sidan av sitt engagemang i föreningslivet studerar Pauline till lärare. Om ett år kommer hon att vara klar att undervisa i de första åren i skolan, från förskolenivå till årskurs 6.

– Men jag tänker plugga ytterligare ett år så att jag kan undervisa i årskurs 7–9 också.

Hon kommer att undervisa i svenska, matematik och no (naturorienterande ämnen). Inriktningen heter kultur, medier, estetik.

Två veckor före RUS-kongressen blev Pauline invald också i styrelsen för RSMH vid moderförbundets kongress. Ett uppdrag som hon också kommer att ge sig in i med full kraft.

– Jag tror att alla i RSMH:s styrelse kan vara mentorer för mig och att jag kan bli en länk mellan RUS och RSMH.

PAULINE PEKAR PÅ en viktig fråga som förbunden måste samarbeta kring.

– Det finns ett åldersglapp mellan RUS och RSMH eftersom många av dem som varit medlemmar i RUS och blir för gamla för det inte går vidare till RSMH.

En tätare kontakt mellan förbunden ser hon som en lösning på problemet.

– I Lund har RUS och RSMH många aktiviteter tillsammans. Det skulle jag vilja se mer av i hela landet.

Det finns flera viktiga frågor som Pauline vill ta tag i.

– Jag vill jobba med det förebyggande arbetet, bryta den psykiska ohälsan i tid. Se till så att man mår bra och inte behöver börja må dåligt. Det är bland annat därför som jag vill arbeta i skolan som är en viktig del i detta förebyggande arbete.

– Sedan vill jag att psykiatrin ska förändras och förbättras. Vården ska bli mer individpassad och vården måste också ske i samråd med den som söker vård på ett helt annat sätt än idag.

Jan-Olof Forsén lämnar över...

JAN-OLOF FORSÉN har varit med på ett flertal kongresser. Han om någon vet vad det handlar om. Kanske är det också därför som han väljer att gå in och sätta sig ensam i möteslokalen långt före alla andra, för att kunna förbereda sig ordentligt. Efter tolv år som RSMH:s förbundsordförande är han nu beredd att föra stafettpippen vidare.

– Jag blev medlem i RSMH 1978, berättar han, och satt också ett tag i förbundsstyrelsen redan på 1980-talet men det var i mitten av 1990-talet som jag blev vald till vice förbundsordförande och efter fyra år tog jag över som ordförande i förbundet efter Sven-Erik Lundqvist, vid kongressen 1999.

DET HAR HÄNT EN DEL under åren som Jan-Olof har varit ordförande i RSMH.

– Det har blivit ett klart ökat samarbete med Socialstyrelsen, NU-projektet var en framgång för brukarrörelsen. När det gäller samarbete är det också viktigt att RSMH är en del av HSO, Handikappförbunden, och det har jag alltid tyckt.

– När det gäller NSPH (Nationell samverkan för psykisk hälsa) är jag kluven och det finns en utbredd tveksamhet inom RSMH till samarbetet i nätverket, att det innebär att vi släpper vissa frågor.

– Men en förhoppning är att NSPH ska göra brukarorganisationerna starkare och det arbetet kan jag ju också bidra till ef-

tersom jag sitter med i nätverkets styrelse och dess arbetsutskott.

När Revansch ber Jan-Olof att nämna en sak som det viktigaste han upplevt under de år han varit engagerad i organisationen kommer svaret snabbt.

– Jag brukar säga att 1995 blev vi kommunmedborgare också, i samband med psykiatrireformen det året. Då ändrades det i socialtjänstlagen så att den omfattade personer med både fysiska och psykiska handikapp. Det var en milstolpe.

ÄVEN OM JAN-OLOF nu lämnar ifrån sig ordförandeskapet i förbundet så drar han sig inte tillbaka helt.

– Nej, jag sitter ju kvar som ledamot i förbundsstyrelsen och dessutom i styrelserna för NSPH och HSO. Sedan finns det en del andra mindre uppdrag också så jag har nog att göra.

Lite mer tid blir det nog ändå till att odla andra intressen. Bland annat samlar han på frimärken.

– Det ska bli mer tid för den hobbyn nu och sedan har jag ju en stuga på en havstomt i Holmsund. Jag hoppas kunna vara där lite mer och också hinna plocka lite bär på tomten.

Några råd till sin efterträdare, Jimmie Trevett, vill han inte ge.

– Jimmie har varit med länge så han vet vad det här handlar om men jag kommer givetvis ge honom allt stöd jag kan.

... till Jimmie Trevett

– DET KÄNNS MYCKET INSPIRERANDE och hedrande att få det här uppdraget!

Det säger Jimmie Trevett, RSMH:s nyvalde förbundsordförande. Likt Jan-Olof Forsén har han varit engagerad i förbundet i många år.

– Jag har väl varit aktiv i organisationen i ungefär 25 år, berättar han.

Jimmie, som har sina rötter i Kristianstad, flyttade till Lund efter gymnasiet och lumpen för att börja studera vid universitet. Där blev det först studier vid socialhögskolan i ett år och därefter läste han juridik i två år.

– Jag visste väl inte riktigt vad jag ville bli men det var intressanta ämnen i båda fallen.

När Jimmie var 25-26 råkade han ut för en livskris som förde med sig en psykos och han blev inlagd på Sankt Lars sjukhus i Lund.

– Då kom jag i kontakt med Måndagsklubben, en av Sveriges äldsta patientföreningar inom psykiatri, som då var mer aktiv än idag och bland annat drev ett café på sjukhusområdet.

I Måndagsklubben fanns också medlemmar i RSMH Lund som tog med honom till den föreningen.

– Där jag blev jag mycket väl mottagen. Det var en förening som tyckte som jag, de ville förändra psykiatri till det bättre och ändra attityderna till personer med psykisk ohälsa.

Jimmie engagerade sig snabbt i RSMH Lund och var bland annat med och drog igång den verksamhet för ungdomar som kom att bli grunden till det som idag är RUS Lund. Strax efteråt började han också arbetsträna på föreningen och det ledde fram till den anställning som han har där än idag.

– Jag blev engagerad på förbunds nivå också ganska tidigt och satt med som ungdomsrepresentant i förbundsstyrelsen på 1990-talet. 2003 blev jag invald som ersättare i förbundsstyrelsen och 2007 blev jag andre vice förbundsordförande.

DET ÄR MÅNGA FRÅGOR som Jimmie vill arbeta med som förbundsordförande.

– Att ändra på attityderna är fortfarande lika viktigt, liksom stigmatiseringen och tvångsvårdsfrågorna. Sedan måste vi arbeta hårt för att förbättra de ekonomiska villkoren för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Vi måste också verka för att arbetsmarknaden blir mer tillgänglig för våra medlemsgrupper.

Jimmie har genom åren fortsatt att vara engagerad i ungdomsfrågor och stöttat RSMH:s ungdomsförbund, RUS. Fram till RUS-kongressen i år var han också dess valda föreningsrevisor.

– Ungdomsperspektivet är en mycket viktig fråga också för RSMH. Jag hoppas vi kan hitta en bra organisationsmodell för ungdomsarbetet som kan stärka både RSMH och RUS.

Hans – den tredje hedersmedlemmen

VID KONGRESSMIDDAGEN fick RSMH sin tredje hedersmedlem. Det var Hans Kihlström som belönades, med en RSMH-nål i guld, för det arbete han utfört under åren.

– Jag känner både stolthet och glädje över att få ett tecken på uppskattning på det här sättet, det är många inom RSMH ute i landet som är värda det men som inte har fått det, säger han.

De två tidigare hedersmedlemmarna var Sixten Hammarbäck och Sven-Erik Lundqvist.

– Sixten, som hade varit ombudsman i Statstjänstemannaförbundet, hjälpte många inom RSMH, bland annat med juridiska frågor.

Det är med värme i rösten som Hans berättar om sin tidigare kamrat som är borta sedan många år.

– Sixten var vice förbundsordförande när jag började på RSMH. Han jobbade faktiskt för förbundet ända fram till dess han gick bort, ja han var aktiv och engagerad till och med när han låg på sitt yttersta.

Sven-Erik Lundqvist, som var RSMH:s förbundsordförande i 15 år, fram till 1999, gick bort våren 2007. Då var det Hans som skrev minnestexten till honom i Revansch:

”Han tillträdde som förbundsordförande 1984 i en orolig tid inom förbundet. Sven-Erik visade sig vara uppgiften vuxen och under hans tid utvecklades RSMH till en stabil organisation som stadigt växte och etablerades på allt fler ställen i Sverige.”

Hedersmedlem nummer tre är en riktig hedersman, respekterad och uppskattad av alla som Revansch pratat med. Han började sina bana på RSMH 1985.

– Jag anställdes som förbundssekreterare men det ändrades till kanslichef efter något år.

ROLLEN SOM FÖRBUNDETS högste tjänsteman hade Hans fram till 1993, då han tog ut deltidspension. Men han fortsatte att jobba med olika projekt, bland annat ett om den ekonomiska situationen för personer med psykisk ohälsa.

– Men 1997–98 hoppade jag in som kanslichef under en tid igen när min efterträdare blev sjuk.

Det kom att bli ytterligare ett inlägg som kanslichef från våren 1999 fram till millennieskiftet.

– Då hade jag nyss blivit vald till förbundets vice ordförande också men det var ju bara under en begränsad tid som jag vikarierade som chef och hade dessa båda roller.

HANS VAR VICE ORDFÖRANDE fram till 2007. Det sista decenniet har han också bland annat arbetat med hjälpmedelsfrågor. I nuläget är han med i styrgruppen för projektet Frisk vågat – självhjälp tillsammans, samt i redaktionsrådet för Revansch.

– Jag har också suttit med som RSMH:s representant i styrelsen för Nationella Hjälpplinjens sedan den startade 2002 och gör det fortfarande.

RSMH genomförde för andra gången i rad sin kongress på konferenshotellet Utsikten Meetings i Nynäshamn. På podiet sitter Jan-Olof Forsén.

KONGRESSBESLUT I KORTHET

- Ett rikstäckande medlemsregister ska införas.
- Ett nytt presentationsmaterial om RSMH kommer att tas fram för att kunna användas vid seminarier, mässor med mera.
- RSMH ska arbeta för att man ska ha frihet att välja öppenvårdskontakt.
- Ett nytt principprogram har utarbetats och antogs av kongressen – det finns nu i två versioner eftersom också en kortare version har tagits fram för att kunna bidra till en enklare och snabbare presentation.
- Verksamhetsinriktningen för den kommande fyra arbetsåren antogs i två delar, dels för verksamheten i stort, dels i ett eget dokument för det intressepolitiska arbetet.
- Stadgarna har fått en genomgång på några punkter vilka också antogs av kongressen. De nya stadgarna kommer att kunna laddas ner från hemsidan när ändringarna är införda i respektive dokument.

VALDA FUNKTIONÄRER I RSMH 2011–2015

Förbundsordförande: Jimmie Trevett, Lund.

Förste vice förbundsordförande: Tore Hansson, Backe.

Andre vice förbundsordförande: Barbro Ronsten, Visby.

Ledamöter: Filipe Costa, Stockholm, Jan-Olof Forsén, Umeå, Ann-Renée Forsström, Bollnäs, Kickan Fält, Säter, Bo Lindahl, Alingsås, Pauline Östner, Lund. **Ersättare:** Soile Bertilsson, Rångedala,

Khai Chau, Eskilstuna, Olle Hammarberg, Slite, Majvor Hansson, Stockholm, Ann-Sofie Höij, Ålandsbro, Leif Persson, Linköping, Kent Ågren, Värnamo.

Revisorer: Hans Abrahamsson, Norrköping, BDO Feinstein Stockholm, auktoriserad revisor. **Ersättare:** Karl-Erik Röstth, Uppsala.

Valberedning: Eva Snellman Welén (sammanställande), Kolbäck, Yvonne Gebart, Vilhelmina, Lennart Johansson, Klippan, Anita Rinman, Ödeshög, Rolf Sjöström, Holmsund. **Ersättare, valberedning:** Pia Olsson, Kista, Lennart Berg, Säftele.

Ett bord med material för att allt ska fungera på bästa sätt, röstsedlar, talarlista – och givetvis en penna.

FÖR KONGRESSIDORNA SVARAR

ÖSTEN HANNMYHR (TEXT) OCH SOFIE EKHOLM (FOTO)

En av Gunder Höögs tavlor.

FOLKBILDNING MED GUNDER HÖÖG

Konstnären och folkbildaren Gunder Höög slog ett slag för konsten genom sin nyligen avslutade utställning "Mångfald". Arrangörer var studieförbundet Sensus och fastighetsmäklaren Remax.

På vernissagen köade stundtals folk för att se Gunders utställning hos Remax på Smedjegatan i Jönköping.

– Vi hade aldrig vågat tro att så många skulle hörsamma vår inbjudan säger Jonatan Hjelte, Remax.

Gunders konstnärskap präglas av att spegla människor i olika situationer och att få oss att tänka och tycka till. De starka färger han använder i sitt konstnärskap gör att man lätt kommer ihåg hans

tavlor. Han är en folkkär konstnär som når ut med sina alster till många människor och på det viset lever han upp till devisen folkbildning för alla.

Gunder har ett starkt socialt patos. Han bryr sig om de svaga, utsatta människorna som finns i samhället. Det var med stor tacksamhet som Österängskyrkan i höstas mottog en tavla till ett lotteri. Inkomsterna gick till kyrkans diakonala verksamhet.

Gunder Höög säger att konsten och kulturen kan vara en hjälp ur eller förbi psykisk ohälsa.

– Det finns vetenskapliga undersökningar som visar på att konst och kultur är bra för folkhälsan, säger Gunder Höög.

Gunder Höögs recept för att få människor med psykisk ohälsa att må bättre är att läkarna skulle kunna skriva ut "Kultur på recept".

– Varför ska man må dåligt när man kan må bra, menar Gunder.

Gunder Höög brinner för sin uppgift. Han lever med och för konsten. Konstigare än så är det inte. Hans arbete för det han tror på kan liknas vid ett ljus som aldrig slocknar.

Hans Mannefred

DET MESTA ÄR FAKTISKT MÖJLIGT

Peter Ivan Ericsson och Ingrid Sindahl-Norelius: **Freja – Det omöjliga som blev möjligt**

Musikteatergruppen Freja startade med ambitionen att få psykiskt funktionshindrade ungdomar att börja spela teater. Det hela började med ett Arvsfonds-

projekt med Föreningen Autism som huvudman. Sedan 2008 har verksamheten permanentats som en del av Smålands Musik & Teaters verksamhet.

Nu har den fantastiska sannsagan – för det är precis vad det är – om Freja Musikteater blivit bok. Här berättar teaterproducenten Ingrid Sindahl-Norelius och regissören Peter Ivan Ericsson med egna ord om hur det hela utvecklades från idéstadiet, via projektören och fram till den verksamhet som bedrivs idag.

Det rör sig om ett gediget arbete på drygt 250 sidor samt en medföljande cd-skiva, det är ytterst välgjort och mycket fängslande. Det är svårt att ta den minsta paus när man börjat sätta sig in i berättelsen – så vänta inte med att själv ta del av den här historien.

Boken – som är framtagen i samarbete

med Studieförbundet Vuxenskolan – är tänkt att användas i utbildningssyfte, till exempel för dem som planerar att dra igång en liknande verksamhet. Den kommer också att vara en inspirationskälla för personer med ADHD och Aspergers syndrom, deras anhöriga och de som professionellt arbetar med dessa grupper.

Östen Hannmyhr

EN LÄROBOK RIK PÅ INFORMATION

Alain Topor, Magnus Sundgren (red):

Psykiatri som socialt arbete. Bonniers

Psykiatri som socialt arbete är rik på information och uppslag för den som vill utveckla ett kritiskt synsätt på de begrepp och den praktik som finns idag och finna möjliga vägar framåt.

Om man följt diskussionen utifrån ett brukarperspektiv det senaste årtiondet känns många av begreppen igen.

Boken kretsar kring ord som återhämtning, hjälpan relationer, skam, stigma och positiva livshändelser. Den underliggande frågan är hur professionella kan bidra till återhämtning. Ett annat viktigt tema i boken är brukarens egen kunskap som sällan används och ofta missförstås.

De åtta författarna har en bred och olikartad bakgrund inom det sociala och psykiatriska verksamhetsfältet. Boken innehåller mycket fakta och bakgrunder och problematiserar skilda frågeställningar i tio kapitel.

Ett genomgående och återkommande synsätt är att brukaren ofta objektifieras och att det därmed inte uppstår möten och relationer som är hjälpan. Återhämtningen bygger på ett möte mellan brukaren och dennes erfarenhet och kun-

skap och den professionellas erfarenhet och den forskning som finns.

Det är i arbetet tillsammans som ett evidensbaserat arbete skapas. Ingen av parterna bär ensam på lösningen och återhämtning kräver en stort insats av brukaren.

Jag fastnar särskilt för just ett kapitel som diskuterar evidensbaserade insatser. Inledningsvis konstateras att det finns en samstämmighet i att sådana insatser bygger på en avvägning i varje enskilt fall av tre kunskapskällor: forskningsresultat, den professionelles erfarenheter och brukarens erfarenheter och preferenser.

Författarna menar att det finns en tendens att lägga ett för ensidigt fokus på forskningsresultat. Sedan gör de en omfattande genomgång av de problem som finns med de resultat som kommer fram. De skriver till exempel att brukarna ”inte motsvarar sina diagnoser. Många har flera diagnoser. Många byter också diagnoser över tiden. Och brukarna är inte enbart sina diagnoser. De kan inte reduceras till

ett antal symtom, utan har många särdrag som gör dem till individer.”

Författarna konstaterat att forskningsresultat sällan ger upphov till entydiga svar. Men även det positiva med välutbildad personal som vet att det finns forskningsstöd för metoder som används lyfts fram, med brasklappen: ”Så länge vi inte tror att det bara finns en enda metod per diagnos/problem.”

En annan viktig och aktuell diskussion som förs i ett annat kapitel är hur arbetsverksamheter kan vara en arena för återhämtning.

Men det konstateras också att en träfflokal, även om den också har sina regler och normer, har betydligt vidare utrymme för det annorlunda och det prövande. Träfflokals personal kan bli den som man kan lita på. ”Den som inte har till uppgift att disciplinera men möjligheter att lyssna på berättelserna.”

Psykiatri som socialt arbete är väl värd att läsa och diskutera.

Bo Ardröm

SKICKA MATERIAL TILL LANDET RUNT

Vi vill ha in mer föreningsmaterial till Landet runt-sidorna. Skicka in texter från intressanta aktiviteter i föreningen, till exempel möten, fester, föreläsningar, resor med mera. Skicka gärna med ett foto. Det bidrar till att göra en text mer läsvärd. Tänk på att foton måste vara högupplösta. Det underlättar om du mejlar till: revansch@rsmh.se. Skickar du vanlig post är adressen: Revansch, Instrumentvägen 10, 2 tr, 126 53 Hägersten. Märk gärna brevet med "Landet runt".

Sveriges bortglömda nobelpristagare

DEN 10 DECEMBER 1966 – samma dag som hon fyllde 75 år – fick Nelly Sachs ta emot Nobelpriset i litteratur. Motivering: ”För hennes framstående lyriska och dramatiska diktning, som med gripande styrka tolkar Israels öde.”

Men även nobelpristagare kan falla i glömska och det ödet drabbade Nelly Sachs. Hennes verk samlade med åren damm i bibliotekshyllorna och hamnade så småningom på de flesta håll i källarmagasinen. Förmodligen hade hon fortsatt att vara bortglömd om det inte hade varit för bland annat Aris Fioretos.

ÅREN RUNT SEKELSKIFTET läste jag litteraturvetenskap vid Mittuniversitetet, vilket resulterade i en kandidatexamen i ämnet. Jag har ett svagt minne av att Nelly Sachs namn nämndes – och då bara i förbifarten – vid någon föreläsning. Helt säker är jag inte. Något verk av henne återfanns aldrig i litteraturlistorna. Det gjorde emellertid verk av de andra svenska nobelpristagarna: Selma Lagerlöf, Verner von Heidenstam, Erik Axel Karlfeldt, Pär Lagerkvist, Eyvind Johnson och Harry Martinson.

Några år senare upptäckte jag ändå detta intressanta författarskap, mer eller mindre av misstag. Jag råkade passera hennes namn när jag bläddrade i ett uppslagsverk på jakt efter något annat. Eftersom jag då befann mig på ett bibliotek bestämde jag mig för att låna hem en bok och läsa.

Kanske är det en efterhandskonstruktion men jag tror faktiskt att boken fick hämtas i magasinet den gången – det gjorde den nämligen inte när jag nyligen lånade den igen.

Det var *Flykt och förvandling*, som gavs ut 1961, med dikter i översättning av Johannes Edfelt. När jag nu läser om detta verk är det några rader som sticker ut på samma sätt även denna gång, och det för att de träffar mig så personligt:

Heliga minut
uppfylld av avskedet
från den mest älskade
minut
däri världsallett
slår sin gåtfulla rot
förenar
med fåglarnas blindflykts geometri
det pentagram som maskarna
ristar i natten

DET SOM FASCINERAR MIG i Nelly Sachs diktning är att den är så intensiv, förtätad och gåtfull. Dess mångtydighet och allusioner öppnar för många tolkningar.

Sachs var en författare av judiskt ursprung. Hon föddes den 10 december 1891 i Berlin och dog den 12 maj 1970 i Stockholm. Hon kom, bland annat med hjälp av Selma Lagerlöf, som flykting till Sverige 1940. Samma dag som hon tillsammans med sin mor Margarete kunde flyga ut ur Tyskland hade de erhållit en deporteringsorder till nazisternas förintelseläger. Den 25 april 1952 blev hon svensk medborgare.

Strax bleknade ändå Nelly Sachs bort även i mitt litterära medvetande den gången. Hösten 2010 återkom emellertid intresset när Judiska Teatern i Stockholm presenterade Sachs verk och liv i en iscensatt utställning med just namnet *Flykt och förvandling*.

Under vintern och våren har jag med

Det var i köksalkoven i sitt hem, på cirka fyra kvadratmeter, som Nelly Sachs skapade sitt litterära universum. Fotot tillhör Kungliga Biblioteket.

ännu större fascination börjat läsa hennes dikter igen. Jag har vandrat i hennes kvarter på Bergsunds Strand, sett ut över Liljeholmsviken och i fantasin försökt sätta mig in i vad hon kan ha tänkt när hon gjorde detsamma under de år hon bodde där.

I källarvalven under Kungliga Biblioteket finns en rekonstruktion av Sachs lägenhet på Bergsunds Strand 23 bevarad till eftervärlden. Jag hade hoppats på att få göra ett besök där men det gick inte. De ansvariga var i alla fall vänliga nog att skicka mig ett antal fotografier som visar hur det ser ut, men riktigt samma sak som att själv vara på plats blir det ju ändå inte.

FÖR ATT FÅ VETA MER kontakter jag författaren Aris Fioretos, en man som definitivt kan kallas Nelly Sachskännare.

Han har skrivit en biografi om Sachs, och tillsammans med översättaren Margaretha Holmqvist sett till att tidigare utgivna texter nu kommit i tryck i *Den store anonyma*. Han var också kurator för utställningen på Judiska Teatern. Dessutom är han redaktör för den nya kommenterade tyska utgåvan av hela hennes verk i fyra band.

En solig eftermiddag i mitten av maj möts vi över en kopp te på en uteservering i centrala Stockholm. Samtalet tar sin början kring det, under så många år, oförtjänt bortglömda författarskapet.

– Litteratur är underligt. Den kan överleva länge – till och med en Törnrosasömn i 100 år, säger Aris Fioretos. Så här i efterhand kan man nog konstatera att det tyska intresset för Sachs inte främst handlade om litteraturen, utan att hon sågs som en representant för Förintelsen.

O skorstenarna är ett exempel på en dikt som finns kvar i det allmänna medvetandet, ett verk som för evigt påminner oss om gasugnarna i nazisternas förintelse-läger:

En ungdomsbild på Nelly Sachs, tagen omkring år 1910. Fotografen är okänd.

O skorstenarna
På dödens sinnrikt uttänkta boningar
Då Israels kropp upplöst i rök
Drog genom luften –
Likt sotare mottog en stjärna den
Och svartnade
Eller var det en solstråle?
O skorstenarna!
Frihetsvägar för Jeremias och Jobs stoft –
Vem tänkte ut er och byggde sten för sten
Vägen till flyktingar av rök?

MÅNGA FÖRFATTARE HÄVDAR att utanförskapet är själva drivkraften i deras kreativa skapande. Hos Nelly Sachs är det mer påtagligt än hos de flesta andra.

– Det är ett dubbelt eller trippelt utanförskap. Hon var 49 år när hon flydde

med sin mor till Sverige – ”fem över tolv”, som hon själv brukade säga. De var mycket isolerade. De tillhörde en tysktalande minoritet, var fattiga på svältgränsen och hänvisade till allmosor. Dessutom var Sachs fjättrad vid sin mor som behövde vård och tillsyn, tjugofyra timmar om dygnet, sju dagar i veckan.

I en av dikterna i *Den store anonyma* finns fyra rader som för mig som läsare får utanförskapet att eka i ren förtvivlan:

Sedan blev mitt hjärta bottenlöst
min själ kärlekslös
min ande formlös
och min natur väsenslös.

EFTER MODERNIS DÖD började Sachs psykiska hälsa att vackla. Under de sista

Författaren Aris Fioretos är en av dem som sett till att Nelly Sachs författarskap åter blivit känt för en bredare allmänhet. Foto: Sven Paustian, år 2003.

åren av sitt liv vårdades hon till och ifrån på Beckomberga sjukhus, Sveriges största mentalsjukhus. Något som sannolikt ökade på känslan av utanförskap.

– 1953 finns de första tecknen på förföljelsemanin. Sjukdomen gjorde att hon blev alltmer oförmögen att skydda den egna intimsfären. Ändå lyckades hon ta hand om sig själv i sju års tid. Men på sommaren 1960 blev läget akut. När hon togs in på Södersjukhuset i augusti samma år vägde hon 36 kilo.

En stor del av Sachs produktion de sista åren tillkom när hon vistades på Beckomberga.

– Men det vore ett misstag att tro att sjukdomen främjade Sachs författarskap. Skälet till att hon skrev mer under åren

på anstalt var sannolikt att hon kände sig trygg. Hon blev upppassad, behövde inte ägna tankarna åt det vardagliga livet, fick mat och sängen bäddad.

En del av Nelly Sachs utanförskap får andra ta på sig skulden för. I listor över svenska nobelpristagare lämnas hon ofta utanför, bland annat i uppslagsverken Nationalencyklopedin och Wikipedia.

När hon tog emot priset ur den dåvarande svenske kungens, Gustav VI Adolf, hand hade hon ändå varit svensk medborgare i 14 år.

– Ack ja. I Sverige ses Sachs som en tysk författare och i Tyskland som en svensk medborgare som skrev på tyska. Det är flyktingens förbannelse.

– Kanske hade det sett annorlunda ut

BÖCKER AV OCH OM NELLY SACHS

Nelly Sachs, *Samlade dikter*, Mån-pocket, 2001

Nelly Sachs, *Den store anonyme*, Erztatz förlag, 2010

Aris Fioretos, *Flykt och förvandling – Nelly Sachs, författare, Berlin/Stockholm*, Erztatz förlag, 2010

ARIS FIORETOS

är en svensk författare och översättare med grekiska och österrikiska föräldrar. 1991 debuterade han med *Delandets bok* och har därefter skrivit flera prosaböcker och romaner, däribland *Vanitasrutinerna* (1998), *Stockholm noir* (2000) och *Den siste greken* (2009).

Aris Fioretos disputerade i litteraturvetenskap 1991 med avhandlingen *Det kritiska ögonblicket*. Sedan 2010 är han professor i estetik vid Södertörns högskola och även medlem av Tyska akademien. Han har översatt böcker av bland andra Paul Auster, Friedrich Hölderlin och Vladimir Nabokov till svenska.

om Sachs varit verksam idag. Vi lever trots allt i en kultur som har en mindre homogeniserande syn på identitet.

– Egentligen är Sachs liv och verk exemplariskt för 1900-talet – detta migrationens århundrade.

INNAN VI SKILJS ÅT frågar jag Aris Fioretos om han har någon personlig favorit bland hennes texter. Han nämner en titel och jag frågar om den återfinns i *Nelly Sachs – Samlade dikter* som jag har med mig. Jag får ett nickande svar och han letar upp den nämnda dikten i boken, lägger en servett mellan sidorna så att jag inte ska glömma vilken det är.

Efteråt. På vägen hem letar jag fram favoritdikten och börjar läsa. Där någon-

stans, i kollektivtrafikens vimmel, i takt med pendeltågets rytmiska dunkande mot stålskenorna känns det som jag kommer Nelly Sachs närmare än någonsin tidigare.

Av någon anledning känner jag mig plötsligt oändligt ensam, trots alla människor som trängs i min absoluta närhet. Inser också i den stunden att närmare än så här, i raderna i dikten *Kommer någon*, lär jag heller inte komma:

Kommer någon
fjärranfrån
med ett språk
som kanske låser in
ljuden
med stoets gnäggande
eller
med koltrastungars
pip
eller
också som en gnisslande såg
som skär sönder all närhet –

Kommer någon
fjärranfrån
med hundens rörelser
eller
kanske rättans
och det är vinter
så kläd honom varmt
kan vara så
han har eld under fotsulorna
(kanske red han
på en meteor)

så banna honom ej
om din matta ropar genombränd –

En främling bär alltid
sitt hemland i famnen
som ett föräldralöst barn
för vilket han kanhända
inte söker annat
än en grav.

Östen Hannmyhr

När du eller någon i din närhet mår psykiskt dåligt

Behöver du någon att prata med?

Letar du efter stöd och hjälp?

NATIONELLA
Hjälpinjen
020-220060

Professionellt
Anonymt
Kostnadsfritt

**BESÖK
VÅR HEMSIDA:
www.rsmh.se**

SENASTE NYTT FRÅN TTT

JOHN STUART MILL var en av liberalismens lärofäder. De tidiga liberalerna var emot arv, eftersom man menade att arvssystemet innebar en risk att jord eller produktionsmedel kunde hamna i händerna på någon icke lämplig person. Kort sagt kunde ett stort stycke jord tillfalla någon som inte förmådde bruka den på ett för samhället gagneligt vis. Bättre då att marknaden hanterade frågan.

Hur det skulle gå om den som köpte handlade för ärvda pengar och visade sig lika valhänt att bedriva jordbruk vet jag inte. Hur som helst fanns en negativ inställning till arv. En ståndpunkt jag delar till fullo vad gäller psykiska sjukdomar.

Vi fortsätter att fundera över arv och ärftlighet, fast om andra saker än egendom. För egen del har jag diagnosen ärftlig bipolär sjukdom. Till min släkts försvar vill jag framhålla att ingen nått lika högt som jag på den psykologiska banan. Hela livet har jag, med facit i hand, haft denna ständiga följeslagare i form av jagande depressioner med kortare perioder av maniskhet. I och för sig uppfattade jag manin som mitt normaltillstånd, klar i tanken, kreativ och produktiv. I jämförelse med mig spelar släkten i division 3, i depressions- och ångestserien.

ÅTER TILL ÄRFTLIGHET. Gustav Vasa hade fyra söner. Gustav själv var lite småtokig. Patologiskt misstänksam och våldsam,

åtminstone en människa slog han ihjäl. Hans söner var också smått tokiga. Mest känd är kanske Erik. I galenskapsligan välmeriterad genom Sturemorden. Humöret och misstänksamheten gick i arv till alla. Möjligen med undantag av Magnus som var dokumenterat sinnessjuk. Eftersom alla i släkten Vasa tycks ha varit, tja, instabila och misstänksamma utöver det vanliga leder åtminstone mina tankar i riktning mot misstänkt ärftlighet.

Magnus sjukdom är intressant att studera, så gott det nu går. Något som historikern Lars-Olof Larsson gjort. Hans böcker *Gustav Vasa – landsfader eller tyrann* samt *Arvet efter Gustav Vasa* – om hans mer eller mindre galna söner – rekommenderas varmt. Hans skrifter har för övrigt gett mig inspiration till de rader du nu läser.

Bröderna Johan och Karl månade om sin sinnessjuka bror. De insåg att han inte var frisk, vilket får anses som en merit i familjen Vasa, och anlidade läkare från Tyskland. Denne ordinerade mediciner. Troligen helt utan verkan – som de antidepressiva jag ätit – men ett belysande exempel på dels omtanke, dels att man redan i slutet av 1500-talet såg på psykisk sjukdom som just sjukdom, som var behandlingsbar. Kanske skall RSMH kräva mer 1500-talsattityder i dagens Sverige?

Kan då psykisk sjukdom vara ärftlig? Eller har jag lyckats an-

MARTIN PIAZZOLLA: WILMERS VÄRLD

---

förskaffa den på egen hand? Troligen både och. Med självdestruktivt beteende, med intensivt arbete, som innebar att jag drog i gång projekt jag sedan inte måktade slutföra, vilket i sin tur antagligen förstärkte depressionerna, och med självmedicinering har jag arbetat ganska hårt på min sjukdom. Kryddat med dåligt självförtroende och dålig självkänsla blev resultatet ett lysande exempel på psykisk sjukdom.

UNDER SENARE TID har jag ofta funderat på om allt vore bättre om jag sluppit psykiatrin, framför allt med illagörande medicinering och katastrofal ECT. Den sistnämnda gör sig påmind i form av sämre minne och uselt luktsinne. Så kan det inte vara, enligt expertisen. Så troligen inbillar jag mig.

Hertig Magnus fick garanterat inte ECT. Likt mig fick han emellertid verkningslös medicin. Likt mig ärvde han sannolikt sin sjukdom. Likt mig blev han lite sjukare än släkten. Genom arv blev vi båda främst!

Torkel Mattsson
Glesbygdsredaktör, Revansch!

Fotnot 1: TTT står (fortfarande) för Torkel tänker till.

Fotnot 2: Detta är (också) fortfarande satir såvida inte skribenten totalt saknar självinsikt.

Skicka bidrag till våra kultursidor TILL SIST

Det kan vara dikter, kortprosa, foton, berättelser ur livet med mera. Det underlättar om du mejlar till: revansch@rsmh.se. Skickar du med vanlig post är adressen: Revansch, Instrumentvägen 10, 126 53 Hägersten. Märk brevet "Till sist".

VI STÖTTAR RSMH OCH REVANSCH!

Misa AB, 08- 580 813 40,
www.misa.se

Frösunda LSS AB, 08-505 235 00,
www.frosunda.se

Hjälpmedelsinstitutet, 08-620 17 00,
www.hi.se/hjalpmedelifokus

Vill du vara med och stötta tidningen ekonomiskt, ring 08-12 00 80 59 eller mejla till revansch@rsmh.se för mer information.

GE LIVET EN CHANS

Din gåva till RSMH:s stipendiefond går till stöd för humanistiskt och socialt inriktad forskning som syftar till att ge människor med psykiska sjukdomar eller funktionsnedsättningar ett gott liv med full delaktighet i samhället.

Sätt in gåvan på pg 40 62 92-3 och skriv "Stipendiefonden" på talongen.

Vill du hylla en avliden genom en gåva till RSMH:s stipendiefond? Läs mer på www.rsmh.se/stipendiefond.pdf eller ring RSMH, 08-12 00 80 40.

FÖRENINGAR OCH DISTRIKT

Här hittar du RSMH (Riksförbundet för Social och Mental Hälsa)

KANSLI

Instrumentvägen 10, 126 53
Hägersten. Tel: 08-772 33 60,
fax 08-772 33 61, www.rsmh.se.
rsmh@rsmh.se

BLEKINGE LÄN

c/o Mikael Pettersson, Österg. 4,
371 39 Karlskrona
E-post: rsmh.blekinge@beta.telenor-
dia.se

- RSMH-Karlskrona/Orkidén – vilande
- RSMH-Karlskrona/Träffpunkten. Tel: 0455-239 61

DALARNAS LÄN

Klöverstigen 10 C, 784 51
Borlänge. Tel: 0243-21 68 68,
Fax: 0243-627 08
E-post: rsmh-dalarna@home.se

- RSMH-Avesta Tel: 0226-525 22
- RSMH-Borlänge/Lamellen Tel: 0243-816 60,
Fax: 0243-627 08
- RSMH-Falun Tel: 023-207 81
- RSMH-Leksand/Solrosen Tel: 0247-139 18

RSMH-Mora/Ovansiljan

- RSMH-Mora/Ovansiljan Tel: 0250-159 87
- RSMH-Rättvik/Nedansiljan Vasagatan 6, 2 tr, 795 30 Rättvik
- RSMH-Smedjebacken/Harmoni, Vasagatan 18, 777 32 Smedjebacken
- RSMH-Säter/Hoppet Tel: 0225-515 01

GOTLANDS LÄN

c/o RSMH Visby/Kamratringen
Polhemsgatan 29, 621 42 Visby
Tel: 0498-21 87 56- RSMH-Visby/Kamratringen Tel: 0498-21 87 56,
e-post: rsmh.visby@telia.com

GÄVLEBORGS LÄN

Norra Köpmangatan 11, 2 tr
803 11 Gävle. Tel: 026-12 26 88
Fax: 026-12 26 68, E-post:
rsmh_gavleborg@swipnet.se

- RSMH-Bollnäs/Kom Till Oss Tel: 0278-152 60
- RSMH-Gävle/Kontakt Tel: 026-51 20 21
Fax: 026-14 31 10
- RSMH-Hudiksvall/Ljusglimten Tel/fax: 0650-961 72
- RSMH-Ljusdal Tel/fax: 0651-109 43
- RSMH-Ockelbo Tel: 073-067 41 20

- RSMH-Sandviken Tel/fax: 026-27 51 12
- RSMH-Skutskär/Knuten Tel/fax: 026-762 89,
E-post: info@rsmh-knuten.se,
- RSMH-Söderhamn Tel: 0270-133 41

HALLANDS LÄN

c/o Anders Stene, Nässjögatan 10,
302 47 Halmstad
Tel: 0709-26 41 71

- E-post: rsmh.halmstad@telia.com
- RSMH-Falkenberg Tel/fax: 0346-120 45
- RSMH-Halmstad/Gemenskapen Tel: 035-15 22 88
- RSMH-Hyltebruk, Nissadalsv. 59,
314 42 Rydöbruk
- RSMH-Kungsbacka/Kedjan – vilande
- RSMH-Laholm/Sunt Förnuft Tel: 0430-131 35
- RSMH-Varberg/Pionjärerna Tel: 0340-838 20

JÄMTLAND/HÄRJEDALENS LÄN

Lasarettsvägen 21, 880 50 Backe
Tel/fax: 0624-105 55

- RSMH-Backe/Fjällsjö Tel/fax: 0624-105 55,
E-post: rsmhfjallsjo@telia.com
- RSMH-Östersund Tel: 076-811 39 53

JÖNKÖPINGS LÄN

Barnarpsg. 33, 553 16 Jönköping
Tel: 036-15 28 94,
Fax: 036-15 28 90

- E-post: rsmh.jkplan@telia.com
- RSMH-Eksjö Tel: 0381-108 40
Filial till Eksjö-ENA-Nässjö,
Tel: 0380-122 41
- RSMH-Habo Tel: 070-4372268
- RSMH-Gislaved Tel: 0371-123 88
- RSMH-Jönköping/Gemenska-
pen Tel: 036-18 72 89, E-post:
rsmh@kunsskapen.com
- RSMH-Skillingaryd-Vaggeryd
Tel 0393-200 39
- RSMH-Värnamo c/o Olavi Hakkarainen, Valdemars-
gatan 33, 331 40 Värnamo

KALMAR LÄN

c/o John De Bie
Hantverkarg 18, 361 30 Emmaboda
Tfn: 0471-332 72, 0481-137 41

- john.debie@tele2.se
- RSMH-Emmaboda Tel: 0471-24 95 07
- RSMH-Kalmar Tel: 0480-277 68,
E-post: rsmhkalmar@hotmail.com
- RSMH-Nybro Kontaktgruppen,
Odengatan 7, 382 32 Nybro

- RSMH-Mönsterås – vilande
- RSMH-Oskarshamn/Kärnkraft Tel: 0733-88 04 59, E-post:
rsmh.oskarshamn@home.se
- RSMH-Torsås/Kontaktgruppen Torpgatan, 385 31 Torsås
- RSMH-Västervik Tel: 0490-319 72
- RSMH-Öland Tel: 070-534 16 64

KRONOBERGS LÄN

c/o Gunilla Degerman,
Furutåv. 34, 352 54 Växjö,
E-post: 501127@tele2.se

- RSMH-Alvesta/Pärilan Tel: 0472-154 67
- RSMH-Markaryd/Ljuslyktan Tel: 0433-624 98
- RSMH-Växjö/Facklan Tel/fax: 0470-281 36,
E-post: rsmh-vaxjo@hotmail.com

NORRBOTTENS LÄN

Stationsgatan 41, 973 41 Luleå
Tel: 0920-948 38
Fax: 0920-22 19 98

- RSMH-Arvidsjaur, c/o Meijth
Cryner Lundman, Rönneberg 25,
933 91 Arvidsjaur
- RSMH-Boden/Gemenskapen Tel: 0921-190 62.
Fax: 0921-550 45
- RSMH-Gällivare/Norrskenet Kontaktperson: Birger Nilivuoma,
Tel 0970-244 18
- RSMH-Haparanda Tel: 0922-134 36
- RSMH-Kalix Tel: 076-833 60 55,
E-post: rsmh.kalix@hotmail.com
- RSMH-Kiruna/AMH Tel: 0980-161 92,
E-post: kajsaw@telia.com
- RSMH-Luleå/Kamratförening Tel/Fax: 0920-22 81 15
- RSMH-Piteå/Hälsan Tel: 0911-918 49,
E-post: smhhalsan@spray.se
- RSMH-Övertorneå – vilande

SKÅNES LÄN

Box 2910, 212 09 Malmö
Tel/fax: 040-18 19 36, E-post:
maths.jesperson@bredband.net

- RSMH-Bromölla – vilande
- RSMH-Båstad – vilande
- RSMH-Helsingborg – vilande
- RSMH-Hässleholm Tel: 0451-417 43
- RSMH-Höganäs Tel 042-34 19 12
E-post: ruh@telia.com
- RSMH-Klippan/Hjälpas åt Tel: 0435-147 09, Fax: 0435-158 22,
E-post: piakjellsson@hotmail.com

- RSMH-Kristianstad Tel: 044-12 45 82
- RSMH-Landskrona-Svalöv/Fris-
ka vindar Tel: 0418-120 09,
E-post: pelle.fixus@tele2.se
- RSMH-Lund Tel: 046-12 61 81
- RSMH-Malmö Tel: 040-23 70 54
- RSMH-Nordvästra Skåne Tel: 0737-69 55 92
- RSMH-Perstorp/Kamratstö-
d c/o Birgitta Berg, Tel: 0435-350 49
- RSMH-Trelleborg – vilande
- RSMH-Österlen Tel: 0411-438 86
E-post: rsmh.osterlen@gmail.com

SÖDERMANLANDS LÄN

Bryggargatan 11, 641 45 Katrine-
holm. Tel: 0150-780 08,
Fax: 0150-780 07

- RSMH-Katrineholm/Fiskgjusen Tel: 0150-780 08
- RSMH-Strängnäs Tel: 0152-132
58, E-post: rsmhstr@telia.com

STOCKHOLMS LÄN

Box 15197, 104 65 Stockholm
Tel: 08-644 62 20
Fax: 08-644 62 40
E-post: rsmhstockholm@comhem.se
Hemsida: www.rsmhstockholm.se

- RSMH-Botkyrka/Respons Tel: 08-530 622 60,
Fax: 08-530 625 05,
E-post: rsmh.responses@live.se
- RSMH-Danderyd/I samma båt Tel: 08-755 06 16,
Fax: 08-655 60 83,
E-post: rsmh.isb@hotmail.com
- RSMH-Haninge/Havsbandet c/o Irene Söderlund, Blockstensv 72,
137 65 Jordbro
- RSMH-Huddinge/Fyrklövern – vilande
- RSMH-Järfälla – vilande
- RSMH-Järva/Regnbågen Tel/fax: 08-750 45 27
- RSMH-Kungsholmen Tel/fax: 08-13 21 14,
E-post: rsmh-kung@telia.com
- RSMH-Mälardöarna Tel: 08-560 324 79, E-post:
rsmh_malardöarna@yahoo.se
- RSMH-Nacka/Du och jag c/o Bo Andersson, Solstrimlev. 4,
Storvik, 139 90 Värmdö
- RSMH-Nynäshamn/Hammen c/o Henrik Larsson,
Tel: 0768-505172
- RSMH-Ringen, Tel: 08-640 39 25
- RSMH-Roslagen Tel: 0176-502 25
- RSMH-Solbergagården/Bra-å-ha Tel: 08-99 17 36, Fax: 08-647 83 72,
E-post: rsmh@solbergagarden.se

- **RSMH-Sollentuna Värmekällan**
Tel: 08-644 62 20
- **RSMH-Solna-Sundbyberg**
Tel: 08-27 57 56
- **RSMH Söder – vilande**
- **RSMH-Söder om Söder/S.O.S.**
Tel: 08-724 82 00,
E-post: rsmhsos@swipnet.se
- **RSMH-Södertälje Förgät-mig-er**
Tel/fax: 08-550 350 90
- **RSMH-Tumba/Rekyl** c/o Social-psykiatri, Tumba torg 112, 147 30 Tumba
- **RSMH-Tyresö/Gläntan**
Tel: 08-798 81 14
- **RSMH-Upplands Bro – vilande**
- **RSMH-Upplands Väsby**
Tel: 08-590 310 52
- **RSMH-Västerort** Tel: 08-26 53 46
- **RSMH-Östermalm-Lidingö/Carpe Diem**, Banérgatan 54, 115 26 Stockholm,
E-post: info@rsmhcarpediem.se
- **RSMH-Österåker – vilande**

UPPSALA LÄN

- Kungsgatan 64 nb, 753 14 Uppsala
Tel: 018-56 09 18
- **RSMH-Enköping/Liljan**
Tel: 0171-242 60
  - **RSMH-Gimo/Vallonerna**
Tel: 0173-400 48
  - **RSMH-Håbo** Tel: 070-437 22 68,
e-post: rsmh.habo@passagen.se
  - **RSMH-Knivsta/Pumpan**
– vilande
  - **RSMH Kungsängsliljan/Gott-sunda** Tel: 073-681 41 06
  - **RSMH Tierp/Lunden**
Tel: 073-815 72 12
E-post: rsmh-Lunden@live.se
  - **RSMH-Uppsala/Club Lindormen**
Tel: 018-50 46 86,
Fax: 018-50 86 26,
E-post: lindormen@ uppsala.com
  - **RSMH-Uppsala/Verkstan**
Tel 018-13 03 90,
E-post: verkstan.rsmh@yahoo.se

VÄRMLANDS LÄN

- c/o Ellenor Carlsson, Bryggerig 8, 661 42 Säffle, Tel: 073-060 70 82
- **RSMH-Arvika**, c/o Lina Olsson,
Tel: 0768-94 18 38,
E-post: rsmharvika@hotmail.com
  - **RSMH-Eda** Tel: 076-846 24 18,
E-post: id59@telia.com
  - **RSMH-Karlstad**
Norra kyrkog 4, 652 24 Karlstad
  - **RSMH-Sunne**, Tel: 0703-363 744
  - **RSMH-Säffle** c/o Lennart Berg,
Jupitergatan 1, 661 33 Säffle
  - **RSMH-Torsby**, c/o Maja Bergström, Brönäs 8, 680 63 Likenäs

VÄSTERBOTTENS LÄN

- Dunkersgatan 1, 903 27 Umeå
Tel: 090-77 35 90,
Fax: 090-71 00 03
E-post: rsmhumea@karngarden.se
- **RSMH-Lycksele**
Tel/fax: 0950-103 66,
E-post: hso.lycksele@telia.com
  - **RSMH-Skellefteå**
Tel: 0910-77 58 05,
Fax: 0910-77 58 02,
E-post: rsmhskea@gmail.com
  - **RSMH-Storuman**,
Tel: 073-053 26 29
  - **RSMH-Umeå** Tel: 090-77 35 90,
Fax: 090-71 00 03,
E-post: rsmhumea@karngarden.se
  - **RSMH-Vilhelmina**
Tel: 070-393 58 05

VÄSTERNORRLANDS LÄN

- Långgatan 36, 881 32 Sollefteå,
Tel: 0620-519 31, E-post:
rsmh@rsmhvasternorrland.se
- **RSMH-Härnösand**
c/o Ann-Sofie Höij
Tel: 070-203 60 70
  - **RSMH-Sollefteå**
Tel: 0620-519 31
  - **RSMH-Sundsvall**
Tel: 060-61 99 04,
Fax: 060-61 07 56,
E-post: rsmh@rsmh-sundsvall.se
  - **RSMH-Timrå**
Tel/fax: 060-57 42 34
  - **RSMH-Ådalen**
Tel/fax: 0612-125 77
  - **RSMH-Ånge** Tel: 0690-25 03 48
  - **RSMH-Örnsköldsvik**
Tel/fax: 0660-174 50

VÄSTMANLANDS LÄN

- Surbrunnsvägen 4 D
734 32 Hallstahammar
- **RSMH-Arboga** – vilande
  - **RSMH-Hallstahammar**
Tel/fax: 0220-163 40, E-post:
rsmh.hallstahammar@spray.se
  - **RSMH-Sala** Tel: 0224-121 35
  - **RSMH-Västerås/Fenix**
– vilande

VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

- c/o Lena Wängrot-Necander,
Hultabergsv. 6, 511 91 Skene,
Tel: 0320-410 70
- **RSMH Alingsås**
Tel: 0322-196 80, 070-880 46 81
  - **RSMH-Bjurslättstorg/Näckrosen**
Tel: 031-51 54 78,
E-post: rsmhbt1@hotmail.com
  - **RSMH-Tryggheten i Borås**
Tel 033-10 00 03,
Fax: 033-23 52 76,
E-post: rsmh.tryggheten@telia.com

RSMH-Falköping/Sesam

- Tel: 0515-144 88, E-post:
falkoping.sesam@comhem.se
- **RSMH-Göteborg/Livet**
Tel 031-42 37 35,
E-post: rsmh.livet@comhem.se
  - **RSMH-Kungälv** Tel: 0303-174 47
  - **RSMH-Lidköping**
Tel: 0150-80517
E-post: rsmh.lidköping@hotmail.com
  - **RSMH-Mariestad/Sesam**
Tel: 0501-718 79
  - **RSMH-Mark**
Prästgatan 3, 511 54 Kinna
  - **RSMH-Mölnadal/Lyckan**
Tel: 031-772 79 49,
Fax: 031-772 49 48,
E-post: rsmhmolndal@hotmail.com
  - **RSMH-Skara/Oasen**
Tel: 0511-200 52
  - **RSMH-Skövde**
Tel/fax: 0500-41 02 54, E-post:
rsmhsesamskovde@hotmail.com
  - **RSMH-Sotenäs/Trålen**
Tel: 0523-552 19, 0523-711 09,
E-post: awawen@tele2.se
  - **RSMH-Svenljunga**,
c/o Per-Erik Larsson, Sandsjön,
Furuvägen 92, 512 91 Sexdrega
  - **RSMH-Tidaholm** – vilande
  - **RSMH-Trollhättan** – vilande
  - **RSMH-Ulricehamn**
Tel/fax: 0321-135 85
  - **RSMH-Öckerö/Alfons** – vilande

ÖREBRO LÄN

- c/o Hans Gustavsson,
Björkhyttev. 61 C, 711 33 Lindesberg,
Tel: 0705-17 25 86
- **RSMH-Karlskoga/Degerfors**
Tel: 0586-350 60,
E-post: rsmh.kga@telia.com
  - **RSMH-Norra Örebro län**,
c/o Hans Gustavsson, Björkhyttev-
gen 61 C, 711 33 Lindesberg
  - **RSMH-Sydnärke**
Tel: 0705-17 25 86,
  - **RSMH-Örebro** Tel: 019-18 97 10,
E-post: rsmh-orebro@tele2.se

ÖSTERGÖTLANDS LÄN

- c/o Hans Abrahamsson, Erikslunds-
plan 9, 602 16 Norrköping
- **RSMH-Linköping/Fyren**
Tel: 013-31 04 01,
Fax: 013-13 92 00, E-post: rsmh-
bikupan@linkoping.mail.telia.com
  - **RSMH-Norrköping/Bläckfisken**
Box 4040, 600 04 Norrköping

Rapportera eventuella felaktig-
heter och ändrade adresser till:
marianne.uddenberg@rsmh.se.

Revansch!

utkommer med fem nummer per år och ges ut av Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH.

Adress: Revansch!, Instrument-
vägen 10, 126 53 Hägersten

Telefon: 08-12 00 80 40

E-post: revansch@rsmh.se

Hemsida: www.rsmh.se

Chefredaktör och ansvarig utgivare: Östen Hannmyhr,
08-12 00 80 51

Redaktionssekreterare: Sofie Ekholm,
08-12 00 80 59

**Medlems- och prenumerations-
ärenden:** Marianne Uddenberg,
08-12 00 80 47

Prenumerationspris: 150 kr/år

Annonser: Östen Hannmyhr
08-772 33 71

Layout: Leif Zetterberg, LZ Media

Omslagsfoto: Sofie Ekholm

Tryck: Trydells, Laholm 2011

ISSN: 0283-7587

För ej beställt material ansvaras inte. Den som sänder icke beställt material till tidningen förutsätts medge publicering i den tryckta tidningen och elektronisk lagring på internet.

Frilansare som säljer material till tidningen förutsätts medge publicering i den tryckta tidningen och elektronisk lagring på internet. Avtalat arvode omfattar både publicering i tidningen och elektronisk lagring på internet.

Redaktionsråd: Kjell Broström, Ann-Britt Grimberg, Christer Jerström, Hans Kihlström, Seppo Mälkki, Jennie Petterson, Marika Sellgren

Nästa nummer av Revansch! Utkommer den 10 oktober. Manusstopp den 29 augusti.

